

סנהדרין פרק עשירי אלו הן הנחנקין
מתוך "גמרא נוטה"
על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות MIRIAM 10; מראי מקומות גם MIRIAM 10; מובאות וציטטות בגופן NARKISIM; השלמת פסוקי המקרא בסוגריים () ובאותיות NARKISIM 10; הערות: בסוגריים [] באותיות CourierNew 10; ההערות עם קידומת # אינם פשוט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד. תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (תענית ב, ב)
הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחשוץ לצורך הפשט הפשוט.

מקרא: בתחילת הדף

הערות בשולי הדף - בתצוגת דף אינטרנט אפשר - באקפלורר - להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות אם עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,

<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is ©2009 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351

Permission to distribute this material, with this notice, is granted - with request to notify of use at yeshol@gmail.com.

(סנהדרין פד, ב)

משנה:

אלו הן הנחנקין: המכה אביו ואמו, וגונב נפש מישראל, וזקן ממרא על פי בית דין (כמו 'ממרים הייתם עם ה' (דברים טז, ט); שמסרב על פי בית דין הגדול שבלשכת הגזית), ונביא השקר, והמתנבא בשם עבודת כוכבים, והבא על אשת איש, וזוממי בת כהן (אף על פי שהם היו מחייבין אותה שריפה - אין נדונין אלא במיתה שהיו מחייבין לבעול, והיינו חנק, כשאר בא על אשת איש, כדמפרש קרא: 'היא תשרף' - ולא בועלה; וחוממיה לפיכך מ'כאשר זמם לעשות לאחיו' ולא לאחותו) ובו עלה (בנשואה בת כהן קמיידי; אבל ארוסה בועלה - בסקילה [זו דעת רבי שמעון - האם רש"י סובר שזו משנת רבי שמעון?]).

גמרא:

מכה אביו ואמו מנלן?

דכתיב (שמות כא, טו) 'ו[מכה אביו ואמו מות יומת', וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק.

אימא עד דקטיל ליה מיקטל?

סלקא דעתא קטל חד [מן השוק] - בסייף (כדתנן בפרקין לעיל (דף עו:)) 'אלו הן הנהרגים'... הרוצח ועיר הנדחת', ואביו בחנק (בתמיה)? [אלא ודאי חנק על הכאה סתם, ללא קטילה].

הניחא למאן דאמר חנק קל, אלא למאן דאמר חנק חמור מאי איכא למימר (הכא, דאיכא למדרש דאביו בחנק)?

אלא מדכתיב (שמות כא, יב) 'מכה איש ומת מות יומת', וכתיב (במדבר לה, כא) או באיבה הכהו בידו וימות [מות יומת המכה רצח הוא גאל הדם ימית את הרצח בפגעו בו] (היכא דבעי מיתה - מפרש מיתה בהדיא) - שמע מינה: כל היכא דאיכא הכאה סתם - לאו מיתה הוא.

ואצטריך למיכתב 'מכה איש' ואיצטריך למכתב 'כל מכה נפש' [לפי עדים

ירצח את הרצח ועד אחד לא יענה בנפש למות] (במדבר לה, ל): דאי כתב רחמנא מכה

איש ומת הוה אמינא: איש, דבר מצוה - אין, קטן - לא;

כתב רחמנא 'כל מכה נפש'; ואי כתב רחמנא 'כל מכה נפש' הוה

אמינא : אפילו נפלים (כגון בן תשעה וראשו אטום, או שיש לו שני גבין דלא חיי) , אפילו בן שמונה - צריכי .

תוספות ד"ה הוה אמינא אפילו נפלים: תימה אם כן היכי מיחייב דמי וולדות - הא מיחייב מיתה? ויש לומר: דהוה אמינא דהכא גזירת הכתוב היא, היכא דלא נתכין לוולדות, כדאשכחן לדבי 'ונתתה נפש תחת נפש' = ממו; אי נמי: נהי דהוה מיחייב [חנק] אנפל לאחר שנולד - קודם שנולד לא מיחייב [אלא ממו].

תוספות ד"ה ה"ג ואצטריך למכתב 'מכה איש ומת' ואצטריך למכתב 'ואיש כי יכה כל נפש', ולא כמו שכתוב בספרים 'כל מכה נפש', דבפרק יוצא דופן (נדה מד: ושם) גמרינן בן יום אחד דההורגו - חייב, ומפיק ליה מדכתיב 'ואיש כי יכה כל נפש' - נפש כל דהו;

תוספות ד"ה איש דבר מצוה אין: יש ספרים [## וכך] הוא במכילתא משפטים מסכת דנזיקין פרשה ד' שכתוב בהן 'אשה - לא', ואף על גב דהשוה הכתוב אשה לאיש וכו' - הני מילי בפרשה שנאמרה בלשון זכר, אבל היכא דכתיב 'איש' בהדיא - ממעטין אשה, כדפירש שלהי פרק 'ארבע מיתות' (לעיל סו.) גבי מקלל אביו ואמו.

ואימא אף על גב דלא עביד ביה חבורה; אלמה תנן [להלן פה, ב] 'המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה'?

אמר קרא: מכה אדם ומכה בהמה [ויקרא כד, כא: ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת]: מה מכה בהמה: עד דעביד בה חבורה, דכתיב בה 'נפש' [ויקרא כד, יח: ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש] ('נפש' משמע דם, דהוה חבורה) - אף מכה אדם עד דעביד חבורה.

מתקיף לה רב ירמיה: אלא מעתה הכחישה (לבהמה) באבנים (דלא עשה בה חבורה) - הכי נמי דלא מיחייב?

תוספות ד"ה הכחישה באבנים כו'. בהכחשה דלא הדרא איירי, דאם לא כן לא שייך נזק, דמקרי 'שבת', מידי דהוה אהכחו על ידו וצמתה וסופה לחזור, ובבהמה לא שייכי ארבעה דברים.

אלא: אם אינו ענין לנפש בהמה - דהא אי נמי הכחישה באבנים - חייב, תניהו ענין לנפש אדם (דהיינו אביו: דאף על גב דלא בעינן מיתה - חבורה מיהא בעינן); אלא הקישא למה לי (דאתקש מכה אדם למכה בהמה בחד קרא [ויקרא כד, כא: ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת], הואיל וילפת ליה מ'אם אינו ענין')? לכדתניא דבי חזקיה (בבבא קמא ב'המניח' (דף לה.) [וכן כאן עט, ב] לפטור חייבי מיתות שוגגין מן התשלומין: מה מכה בהמה לא חלקת בו וכו').

הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה, אלא למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה (פלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש בכתובות ב'אלו נערות' (דף לד:)) - היקישא למה לי?

מה מכה בהמה לרפואה (כגון מקיז דם) פטור (מן התשלומין, שהרי לא הזיקה) - אף מכה אדם (דהיינו אביו) לרפואה פטור (ממיתה, ואף על גב דחבורה היא); דאיבעיא להו: בן - מהו שיקיז דם לאביו? רב מתנא אמר (ויקרא יט, יח) [לא תקם ולא תטר את בני עמך] ואהבת לרעך כמוך [אני ה'] (לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו); רב דימי בר חנינא אמר: מכה אדם ומכה בהמה: מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור.

רב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא (קוץ ישב לו בבשרו); מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה כוותא (כויה להוציא ליחה ממנה) דילמא חביל והוה ליה שגגת איסור.

אי הכי אחר נמי (לא ליפתח, שהרי כל ישראל הוזהרו על חבלת חבירו, דכתיב (דברים כה, ג) 'לא יוסיף פן יוסיף')?

אחר - שיגגת לאו (כשאין מתכין - הוי שגגה באיסור שזדונו 'לאו' בעלמא, דקיל), בנו - שגגת חנק.

והדתנן [שבת פ"ז מ"ב] 'מחט של יד (היא מחט קטנה, שתופרין בה בגדים) ליטול בה את הקוץ (ניטלת בשבת ליטול בה את הקוץ)' (ומשום דקתני לה להלן במסכת שבת בפרק 'כל הכלים' (דף קכב:)) גבי 'ושל שקאין לפתוח בו את הדלת' קרי ליה להא קטנה 'מחט של יד' - ליחוש דילמא חביל (ועביד חבורה בשבת), והויא לה שגגת סקילה!?

התם - מקלקל הוא (וכל המקלקלין פטורין בחלול שבת, ד'מלאכת מחשבת' כתיב).

הניחא למאן דאמר מקלקל פטור, אלא למאן דאמר חייב - מאי איכא למימר?

[## ולכאורה נראה לומר שאפילו למאן דאמר מקלקל חייב, הרי כאן המוציא את הקוץ אינו אלא מתעסק, ולא שוגג, ופטור גם מקרבן!]

מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב - רבי שמעון היא,

(סנהדרין פה, א)

ורבי שמעון - האמר (בפרק 'המצניע' (שבת צג:)) גבי המוציא את המת במטה) כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה (ואין מחייב אמקלקל אלא רבי שמעון; ומקלקל בחבורה - רבי שמעון נמי לא מחייב אלא במתכוון לכך, דהוי צריך לחבלה, אבל הנוטל קוץ - אין צריך לחבלה וברצונו לא יחבל) .

בעו מיניה מרב ששת: בן - מהו שיעשה שליח (בית דין) לאביו להכותו ולקללו (אם נתחייב נדוי או מלקות) ?
אמר ליה: ואחר - מי התירו (לקללו ולהכות את חבירו? והלא כל ישראל הוזהרו על הכאת חביריהם ועל קללתם, כדילפינן ב'ארבע מיתות' (לעיל נח:)) - אפילו הכי נעשה שליח בית דין לכך, דכתיב (דברים כה, ג) 'ארבעים יכנו' וכתוב (במדבר כה, כא) 'יתן ה' אותך' ? אלא כבוד שמים עדיף - הכא נמי כבוד שמים עדיף .

מיתיבי (בריתא תניא הכי במכילתא [פרשת משפטים מסכת דנזיקין פרשה ה]): 'ומה מי שמצוה להכותו - מצוה שלא להכותו, מי שאינו מצוה להכותו - אינו דין שמצוה שלא להכותו?' מאי לאו אידי ואידי ('מצוה' ואינה מצוה) (תרווייהו) במקום מצוה, הא בבנו הא באחר (והכי קאמר: ויליף אזהרה למכה אביו) ?

לא, אידי ואידי לא שנא בנו ולא שנא אחר, ולא קשיא: כאן במקום מצוה כאן שלא במקום מצוה, והכי קתני: ומה (אחר שמצוה להכותו) במקום מצוה (דכתיב 'יכנו'), שמצוה להכותו - מצוה שלא להכותו (יותר מארבעים, דכתיב (דברים כה, ג) 'ולא יוסיף פן יוסיף'), שלא במקום מצוה (בנו) שאינו מצוה להכותו (אפילו במקום מצוה - אלא אינו נעשה שליח לכך) - אינו דין שמצוה שלא להכותו (שמוזהר שלא להכותו שלא במקום מצוה) ! ? (ויליף אזהרה למכה אביו או חבירו מהכא) .

תא שמע: 'היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקיללו - חייב; בא אחר והכהו וקיללו - פטור' (קטלוקא דעתא פטור ממלקות [אבל מתשלום צער רפוי שבת ובושת - חייב]) ; והוינן בה: מאי שנא בנו ומאי שנא אחר? ואמר רב חסדא: במסרביין בו לצאת ואינו יוצא (ואשמעינן דבנו אינו נעשה שליח בית דין לכופו לצאת, וקשיא לרב ששת) [## במקרה זה אין גם צער רפוי שבת ובושת, דגברא קטילא הוא, ואין לו רפוי, ואין לו שבת, ואין לו בושת, וצערן לא איכפת לן?] .

רב ששת מוקי לה בשאין מסרביין בו לצאת.
אי הכי - אחר נמי?

אחר - גברא קטילא הוא (ולפיכך פטור מכל) .
והאמר רב ששת: 'ביישו ישן ומת (תוך שינתו) חייב (דהא מתביישין בניו)' (והאי נמי לא שנא) ?

הכא במאי עסקינן? - בשהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה.
והאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה?

מאי 'פטור' דקאמר? פטור מממון .
מכלל דבנו חייב בממון (מכלל ד'חייב' דקתני גבי בנו - ממון קאמר? בתמיה! והא באין בה שוה פרוטה מוקמת לה) ?

אלא (על כרחך) בדינו (חייב בדינו קאמר: מיתה) - הכא נמי (דתני גבי אחר 'פטור') בדינו (קאמר, וממלקות פטור ליה) ; (ואכתי מאי שנא?)
אלא אחר - היינו טעמא דפטור: דאמר קרא: (שמות כב, כז) [אלהים לא תקלל] ונשיא בעמך לא תאור - בעושה מעשה עמך (וזה שעובר עבירה שחייב מיתה - לאו 'עושה מעשה עמך' הוא) ;

התינח קללה (דכתיב ביה 'בעמך'), הכאה מנלן?
דמקשינן הכאה לקללה (כלומר: גמרינן ב'מה מצינו'; ואיכא דאמרי: היקשא, דכתיב: 'מכה אביו' [שמות כא, טו] ו'מקלל אביו' [שמות כא, יז]) גבי הדדי ב'אלה המשפטים', אלא שמקרא אחד מפסיק ביניהם) .
אי הכי - בנו נמי (דהא לא כתיב אזהרה במקלל אביו אלא במקלל חברו, שאביו בכלל 'עמך' בפרק 'ארבע מיתות' (לעיל טו.)) ?

כדאמר רב פינחס (משמיה דרבא במסכת חגיגה בסוף 'חומר בקודש'): בשעשה תשובה - הכא נמי בשעשה תשובה .

אי הכי אחר נמי? !

אמר רב מרי: 'בעמך' - במקוים (הראוי להתקיים ולא זה שנגמר דינו) שבעמך .
אי הכי - בנו נמי? !

(סנהדרין פה, ב)

מיד די דהוה לאחר מיתה (דילפינן לקמן מקלל לאחר מיתה חייב). וא"ת והתנן 'מכה לאחר מיתה - פטור' והכא מחייב ליה אהכאה, דקתני 'הכהו וקללו' - היינו טעמא דפטור מכה לאחר מיתה: משום דבעינן חבורה, ולאחר מיתה ליכא חבורה, דליכא 'נפש'; דנפקא ליה לעיל מ'נפש'; ויוצא ליהרג איכא חבורה, דחי הוא, אלא דסופו למות).

מאי הוה עלה?

אמר רבה בר רב הונא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו - חוץ ממסית, שהרי אמרה תורה (דברים יג, ט) [לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עיניו עליו] לא תחמול ולא תכסה עליו.

משנה:

המכה אביו ואמו - אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. זה חומר במקלל מבמכה: שהמקלל לאחר מיתה - חייב (כדיליף בגמרא), והמכה לאחר מיתה - פטור (דחבורה ליכא).

גמרא:

תנו רבנן: ' (ויקרא כ, ט) [מי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת] אביו ואמו קלל [דמיו בן] - לאחר מיתה ('אביו ואמו קלל' קרא יתירא הוא, דהא כתיב רישיה דקרא 'אשר יקלל את אביו ואת אמו'); שיכול: הואיל וחייב במכה וחייב במקלל: מה מכה אינו חייב אלא מחיים אף המקלל אינו חייב אלא מחיים? ועוד: קל וחומר: ומה מכה שעשה בו שלא 'בעמך' 'כ'בעמך' (דגבי הכאה לא כתיב 'בעמך' למעוטי שאינו עושה מעשה עמך; והאי תנא סבר לא מקשינן הכאה לקללה מפני המקרא המפסיק ביניהם), לא חייב בו לאחר מיתה (דהא חבורה כתיב) - מקלל שלא עשה בו שלא בעמך כבעמך, אינו דין שלא חייב בו לאחר מיתה! תלמוד לומר: אביו ואמו קלל - לאחר מיתה'.

הניחא לרבי יונתן, דמיתר ליה קרא 'אביו ואמו'; אלא לרבי יאשיה - מאי איכא למימר?

דתניא: ' (ויקרא כ, ט) [כי] איש איש [אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת] אביו ואמו קלל דמיו בן] - מה תלמוד לומר 'איש איש'? - לרבות בת, טומטום, ואנדרוגינוס, אשר יקלל את אביו ואת אמו - אין לי אלא אביו ואמו (שניהם יחד); אביו שלא אמו, אמו שלא אביו - מניין? - תלמוד לומר: אביו ואמו קלל: אביו קלל, אמו קלל (בראש המקרא סמך קללה לאביו [אשר יקלל את אביו], ובסוף סמך לאמו [ואמו קלל]) - דברי רבי יאשיה; רבי יונתן אומר: משמע שניהן כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפרט לך הכתוב 'יחדיו' (וכמו שפרט בחורש בשור ובחמור; מדפרט לך - שמע מינה דאי לא הוי יחדו - הוה משמע שור לבדו וחמור לבדו; והא 'את אביו ואת אמו' דרישא - דרשינן נמי אל אביו אל אמו, וסיפא - לאתויי לאחר מיתה) ; - מנא ליה?

נפקא ליה מ'ומקלל אביו ואמו מות יומת' (ד'ואלה המשפטים' [שמות כא, יז]).

ואידך (דמפיק לאחר מיתה מ'אביו ואמו קלל')?

ההוא מיבעי ליה לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס.

ותיפוק ליה מ'איש איש'?

דברה תורה כלשון בני אדם.

וליתני (אמתניתין קאי, דקתני 'זה חומר במקלל מבמכה') 'חומר מבמכה' עשה בו שלא בעמך כבעמך, משאינו כן במקלל?

קסבר: מקשינן הכאה לקללה.

לימא הני תנאי (תנא דמתניתין דלא תנא 'חומר במכה שעשה בו שלא בעמך כבעמך', ותנא דברייתא דלעיל, דתנא 'ומה מכה שעשה בו') כהני תנאי, דתני חדא: 'כותי - אתה מצווה על הכאתו ואי אתה מצווה על קללתו'; ותניא אידך: 'אי אתה מצווה לא על קללתו ולא על הכאתו'! סברוה דכולי עלמא: כותים גירי אמת הן (מתחילתן גרים גמורים היו, ועכשיו הרשיעו, וישראל שאינו עושה מעשה עמך הוא; וכי היכי דעל קללתו פטור - על הכאתו נמי פטור); מאי לאו כהא קמפלגי: דמר סבר מקשינן הכאה לקללה ומר סבר לא מקשינן הכאה לקללה? [## הכותים עכשיו ודאי אינם 'עושים מעשה עמך', וותר לקללם, ואי מקשינן הכאה לקללה - מותר גם להכותם.]

לא! דכולי עלמא לא מקשינן הכאה לקללה, והכא בהא קמיפלגי: מר סבר כותים גירי אמת הן, ומר סבר כותים גירי אריות הן (והרי הם כעובדי כוכבים גמורים).

אי הכי (דטעמא דפטור משום דגירי אריות הן) - היינו דקתני עלה 'ושורו כישראל' (בתמיה)!!? (בהך מתניתין דקתני 'אינו מצווה לא על הכאתו ולא על קללתו' קתני 'ושורו כישראל': שור שלנו שנגח את שורו, ושורו שנגח שלנו - תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם, ואילו דעובד כוכבים תנן 'שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור ושל עובד כוכבים שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם';)

אלא שמע מינה בהיקשא פליגי - שמע מינה.

משנה:

הגונב נפש מִישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו (דכתיב (שמות כא, טז) 'ונמצא בידו'; ותניא במכילתא: 'ונמצא' - אין מציאה בכל מקום אלא בעדים; 'בידו' - אין 'בידו' אלא ברשותו, וכן הוא אומר (במדבר כא, כו) 'ויקח את כל ארצו מידו');

רבי יהודה אומר: עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שנאמר (דברים כד, ט) [כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל] והתעמר בו ומכרו [ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך].

הגונב את בנו: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב, וחכמים פוטרים.

גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין: רבי יהודה מחייב, וחכמים פוטרים.

גמרא:

ותנא קמא לא בעי עימור (שמוש)?

אמר רב אחא בריה דרבא: עימור פחות משה פרוטה איכא בינייהו. [## ולהלן דף פו, א נראה בעליל שרבי עקיבא, רבנן, חזקיה ורבי יוחנן כולם סוברים שאין צריך עימור: איתמר: עידי גניבה ועידי מכירה בנפש (שני כית' עדים: אחת העידה שגנב את הנפש, ואחת העידה שמכר) שהוזמו: חזקיה אמר אין נהרגין (כדמפרש טעמא ואזיל; וכיון דאינהו לא מקטלי - איהו נמי, אם לא הוזמו - לא מקטיל, דהויה לה 'עדות שאי אתה יכול להזימה', ולא משכחת לה דמקטיל אלא בכת אחת שמעידין על הגניבה ועל המכירה), רבי יוחנן אמר נהרגין:]

חזקיה דאמר כרבי עקיבא (פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן בבבא בתרא ב'חזקת הבתים': 'על פי שנים עדים יקום דבר' ולא חצי דבר; והאי 'חצי דבר' הוא אצל כל כת וכת: דאי לאו עידי גניבה - אינו נהרג משום עידי מכירה, שיכול לומר 'עבדי מכרתי', ואי לאו מכירה נמי לא מיחייב אגניבה), דאמר 'דבר' - ולא חצי דבר', ורבי יוחנן אמר כרבנן, דאמר 'דבר' - ואפילו חצי דבר; -

ואם היה צריך עימור - אין פה גם בעדי גניבה ומכירה כלום, עד שיעידו על העימור!]

בעי רבי ירמיה: גנבו ומכרו ישן - מהו (לקמן מפרש לה הבעיא)? מכר אשה לעוברה (גנב אשה מעוברת ומכרה לעוברה: שלא מכר הגוף שלה, אלא שיהא עובר מכור) - מהו? יש דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך? ותיפוק ליה דליכא עימור (לא ביטול ולא בעובר) כלל?!

לא, צריכא: ישן - דזגא עליה (דסמך עליו); אשה - דאוקמא באפי זיקא (וכל כמה שהיא עבה - מועיל יותר להגין בפני הרוח);

דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך - מאי? תיקו.

תנו רבנן: ' (דברים כד, ט) כי ימצא איש גונב נפש מאחיו [מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך] - אין לי אלא (כשהגנב) איש שגנב; אשה מניין? תלמוד לומר (שמות כא, טז) וגונב איש [ומכרו ונמצא בידו מות יומת] (שהגנב איש ולא אשה; וקרא קמא דלא קפיד הגנב למהוי איש, דכתיב 'נפש', הלכך אין לי אלא איש שגנב בין איש בין אשה, דהיכא דגנב הוי איש - כתוב 'גונב נפש', ואשה שגנבה איש - דכתיב 'וגונב איש', 'וגונב' - אפילו אשה גונבת משמע) אין לי אלא איש שגנב בין אשה ובין איש, ואשה שגנבה איש; אשה שגנבה אשה מניין?

תלמוד לומר: 'ומת הגנב ההוא' - מכל מקום (וההוא - דרשינן לה בספרי למעוטי גונב עבד).

תניא אידך [תוספתא בבא קמא פ"ח מ"א]: כי ימצא איש גונב נפש מאחיו - אחד הגונב את האיש ואחד הגונב את האשה, ואחד גר ואחד עבד משוחרר וקטן - חייב;

גנבו ולא מכרו, מכרו ועדיין ישנו ברשותו (ברשות הנגב עצמו: שעדיין לא הכניסו גנב ברשותו) – פטור (שהרי לא גנבו); מכרו לאביו (של נגב) או לאחיו או לאחד מן הקרובים – חייב; הגונב את העבדים – פטור. [## גנבו ומכרו לאביו של נגב – מה בין זה לבין פדיון שבויים? אולי: שמכר לאביו של נגב בתור עבד? וכי האב אינו יודע שזהו בנו?]

(סנהדרין פו, א) תני תנא (להך מתניתא דקתני 'מכר לאביו חייב') קמיה דרב ששת; אמר ליה: אני שונה 'רבי שמעון אומר: מאחיו – עד שיוציאונו מרשות אחיו', ואת אמרת חייב? תני 'פטור'! מאי קושיא? דילמא הא רבי שמעון הא רבנן [= רבי נחמיה]?! לא סלקא דעתא, דאמר רבי יוחנן: סתם מתניתין – רבי מאיר, סתם תוספתא – רבי נחמיה, סתם ספרא (תורת כהנים) – רבי יהודה, סתם ספרי (ספר 'ידבר' ומשנה תורה; והאי סתמא ד'כי ימצא איש' – במשנה תורה הוא) – רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא (ממה שלמדו מרבי עקיבא אמרו).

הגונב בנו רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב, וחכמים פוטריין: מאי טעמא דרבנן? אמר אביי: דאמר קרא: '(דברים כד, ז) כי ימצא איש גונב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך' – פרט למצוי. אמר ליה רב פפא לאביי: אלא מעתה (דברים כב, כב) כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל [ומתו גם שניהם האיש השוכב עם האשה והאשה ובערת הרע מישראל] – הכי נמי 'כי ימצא' – פרט למצוי, כגון של בית פלוני (לא רצה להזכיר שמם שחשובין היו ובוזה לא היו נוהגין כדת) דשכיחן גבייהו (שהיו הרבה דרין בבית אחד, אנשים ונשים, והיו מצויין תמיד עם נשי חבריהן – ולא שמתייחדין), הכי נמי דפטירי? אמר ליה: אנא – מ'ונמצא בידו' [שמות כא, טז]: וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת ('ונמצא' קרא יתירא הוא, דאי ללמד שימצא בעדים – מ'כי ימצא' נפקא) קאמינא. אמר רבא: הלכך הני מיקרי דרדקי ומתנו רבנן – כמצויין בידן דמו (התלמידים מצויין תמיד בבית הרב ואם גנב אחד מתלמידיו ומכרו), ופטירי (אינו נהרג).

גנב מי שחציו וכו' [עבד וחציו בן חורין: רבי יהודה מחייב, וחכמים פוטריין]: תנן התם: 'רבי יהודה אומר: אין לעבדים כושת' (המבייש את העבד – לא חייבתו תורה לתת דמי בשתו); מאי טעמא דרבי יהודה? אמר קרא (דברים כה, יא) כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו [וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיד מכה ושלחה ידה והחזיקה במבשיו] (מהתם נפקא לן חיוב בשת, דכתיב 'וקצותה את כפה' [פסוק יב] – ממון; אתה אומר ממון או אינו אלא ממש? נאמר כאן 'לא תחוס עינך' ונאמר להלן בעדים זוממין (דברים יט, כא) 'לא תחוס עינך': מה להלן ממון – אף כאן ממון) – מי שיש לו אחוה, יצא עבד שאין לו אחוה (ואפילו עם אחיו בני אביו, דכתיב (בראשית כב, ה) 'עם החמור' – עם הדומה לחמור; אינו אלא כבהמה). ורבנן? אחיו הוא במצות (בכל מצות שהאשה חייבת בהן – עבד חייב בהן, דגמר 'לה' 'לה' מאשה [נחגיגה דף דא, ד]). והכא (במתניתין, בגונב נפש, דכתיב 'מאחיו') – היכי דריש רבי יהודה (לחייב על מי שחציו עבד)? סבר 'מאחיו' [דברים כד, ז] כי ימצא איש גונב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך] – לאפוקי עבדים; 'בני ישראל' – למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין (דהא לרבי יהודה אין לו אחוה; 'מבני' יתירא דריש ליה, דהוה ליה למכתב 'מאחיו בני ישראל'); 'מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל' – למעוטי [מי שחציו עבד וחציו בן חורין] – הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות [שחייבים עליו מיתה]! ורבנן?

'מאחיו - לאפוקי עבדים' לא משמע להו, דהא אחיו הוא במצות; 'בני ישראל' 'מבני ישראל': חד למעוטי עבד וחד למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

אזהרה לגונב נפש מניין?

רבי יאשיה אמר מ'לא תגנב' (האמור בעשרת הדברות (שמות כ"ב), דבגונב נפשות מתוקם לקמן בשמעתין), רבי יוחנן אמר: מ'לא ימכרו ממכרת עבד' [ויקרא כה, מב: כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד]; ולא פליגי: מר קא חשיב לאו דגניבה, ומר קא חשיב לאו דמכירה.

תנו רבנן: (שמות כ"ב) לא תגנוב - בגונב נפשות הכתוב מדבר; אתה אומר בגונב נפשות? או אינו אלא בגונב ממון?
אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן: דבר הלמד מעניינו (זו היא אחת מהן שיהא הדבר מעניינו למד: אם אי אתה יודע במה הכתוב מדבר - צא ולמד מפרשה שכתוב בה, ולפי הפרשה הוא נכתב אצלה; וכאן: במה כל הענין מדבר בנפשות 'לא תרצח ולא תנאף' כל אלה חייבי מיתות בית דין, אף 'לא תגנוב' - בגניבה שיש בה מיתת בית דין): במה הכתוב מדבר (הענין של מטה ושל מעלה מזו)? בנפשות! - אף כאן בנפשות.

תניא אידך: (בפרשת קדושים תהיו (ויקרא יט, יא)) לא תגנובו [ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו] - בגונב ממון הכתוב מדבר; אתה אומר בגונב ממון? או אינו אלא בגונב נפשות [## או בגונב דעת]? אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן: דבר הלמד מעניינו: במה הכתוב מדבר? בממון ('לא תעשוק את רעך' (ויקרא יט, יג))! - אף כאן בממון [## או בגונב דעת?].

איתמר: עידי גניבה ועידי מכירה בנפש (שני כיתי עדים: אחת העידה שגנב את הנפש, ואחת העידה שמכר) שהוזמו: חזקיה אמר אין נהרגין (כדמפרש טעמא ואזיל; וכיון דאינהו לא מקטלי - איהו נמי, אם לא הוזמו - לא מקטיל, דהויה לה 'עדות שאי אתה יכול להזימה', ולא משכחת לה דמקטיל אלא בכח אחת שמעידין על הגניבה ועל המכירה), רבי יוחנן אמר נהרגין:

חזקיה דאמר כרבי עקיבא (פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן בבבא בתרא ב'חזקת הבתים': 'על פי שנים עדים יקום דבר' ולא חצי דבר; והאי 'חצי דבר' הוא אצל כל כת וכת: דאי לאו עידי גניבה - אינו נהרג משום עידי מכירה, שיכול לומר "עבדי מכרתי", ואי לאו מכירה נמי לא מחייב אגניבה), דאמר 'דבר - ולא חצי דבר', ורבי יוחנן אמר כרבנן, דאמרי 'דבר - ואפילו חצי דבר';

[## והיכן עדי עימור? ובדף פה,ב שאלנו על תנא קמא במשנה, שאמר הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו בגמרא: ותנא קמא לא בעי עימור? אמר רב אחא בריה דרבא: עימור בפחות משוה פרוטה איכא בינייהו; אך מכאן נראה שאכן חש מחלוקת האם צריך עימור, וכאן כולי עלמא לא פליגי דאין צריך עימור!]
ומודה חזקיה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה (דתנן לעיל (דף עא). 'מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו; חזר וקלקל - נדון בעשרים ושלשה': מתרין בו אביו ואמו בפני הדיינים, וכשבאין עדים ראשונים ומעידין עליו שאכל תרסימר בשר ושטה חצי לוג יין מגניבה - מלקין אותו, כדכתיב 'ויסרו אותו' [דברים כא, יח], דהיינו מלקות; חזר וקלקל - נדון בכ"ג למיתה; ומודה חזקיה בהנך אחרונים שהעידו שחזר וקלקל) שהוזמו - שנהרגין, מתוך שיכולים לומר הראשונים

(סנהדרין פו, ב)

"להלקותו באנו (ולא הועדנו להמיתו שלא ידענו שסופו לחזור ולקלקל) " (ולא אמרינן ש'חצי דבר' הוא: דאי לאו סהדותא דקמאי לא מקטיל בסהדותא דהני, אלא אמרינן: הואיל ויש עונש על פי ראשונים: שזה לקה על ידה - תו לא שייכא ההוא סהדותא קמייתא בהני בתרייתא), והני אחריני - 'כולי דבר' קא עבדי ליה.

מתקיף לה רב פפא: אי הכי עידי מכירה נמי ליקטליה, מתוך שיכולין עידי גניבה לומר "להלקותו באנו (על הגניבה, ולא ידענו שימכרנו)"! וכי תימא דקסבר חזקיה דלא לקי (אגניבה לחודה, משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין: שאם ימכרנו - יהרג) - והא איתמר: עידי גניבה בנפש (שהעידוהו שגנב נפש) שהוזמו: חזקיה ורבי יוחנן: חד אמר 'לוקין וחד אמר אין לוקין, ואמרינן: תסתיים דחזקיה דאמר 'לוקין': מדאמר חזקיה 'אין נהרגין' (אם הוזמו לאחר שבאו עידי מכירה, משום הכי לוקין: שהרי אין סופן למות על עדות זו, ולא הוי לגבייהו לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין); דאי רבי יוחנן, כיון דאמר 'נהרגין' (אם באו עידי מכירה אחרי כן קודם הזמה, ונגמר דינו על פי שתי הכחות

והוזמו - היכי לקו אם הוזמו קודם שבאו עידי מכירה? הא הוה ליה לאו ד'לא תענה' לגבייהו בשעה שהעידו לאו שניתן לאזהרה שלא להעיד כן: שאם יעידו ולא יוזמו עד שיבאו עידי מכירה ויגמר דינו ויחמו - ימותו), הוה ליה 'לאו שניתן לאזהרה מיתת בית דין, וכל לאו שניתן לאזהרה מיתת בית דין - אין לוקין עליו' (ואפילו יפסדו מן המיתה, שהרי לא לאזהרה מלקות ניתן), איהו לא לקי - אינהו היכי לקו (הא לאו 'כאשר זמם' הוא! ואי משום 'לא תענה' (שמות כ"ב) - לאו שאין בו מעשה הוא) ?

אלא אמר רב פפא: בעידי מכירה דכולי עלמא לא פליגי דנהרגין (אם נגמר דינו על פי שתי הכתות); כי פליגי בעידי גניבה: חזקיה אמר אין נהרגין: גניבה לחודה קיימא (ועידי גניבה אינן באין להורגו אלא להלקותו) ומכירה לחודה קיימא (אבל עידי מכירה שבאין עמהן ואומרים שהתרו בו למיתה - מונעין אותו ממלקות ומחייבין אותו מיתה, והוא לה מכירה דבר שלם); רבי יוחנן אמר: נהרגין! גניבה - אתחלתא דמכירה היא (דקסבר רבי יוחנן לא לקי עלה, ד'לאו שניתן לאזהרה מיתת בית דין', ואינן באין אלא להורגו; ואף על גב דשתיהן צריכות זו לזו, והוה ליה כל חדא וחדא 'חצי דבר' - מיקטל, כרבנן); ומודה רבי יוחנן בעדים הראשונים של בן סורר ומורה שהוזמו - שאין נהרגין, מתוך שיכולין לומר "להלקותו באנו" (דאינהו ודאי למלקות אתו, כדכתיב 'ויסרו אותו' (דברים כא, יח)).

אמר אביי: הכל מודים בבן סורר ומורה, והכל מודים בבן סורר ומורה, ומחלוקת בבן סורר ומורה (כלומר: יש עדים בבן סורר ומורה שהכל מודים באחת כתותיו לפסול, ויש כת שהכל מודים בו לחיוב, ויש כת בבן סורר ומורה שנחלקו חזקיה ורבי יוחנן לפי מה ששמענו במחלוקתן): הכל מודים בבן סורר ומורה בעדים הראשונים שאין נהרגין מתוך שיכולין לומר "להלקותו באנו"; והכל מודים בבן סורר ומורה בעדים אחרונים שנהרגים, מתוך שעדים הראשונים יכולין לומר "להלקותו באנו", והני כוליה דבר קא עבדי ליה; ומחלוקת בבן סורר ומורה: שנים אומרים "בפנינו אכל (הבשר ברשות לקנות בשר ויין בפעם שניה אחר שלקה) " ושנים אומרים "בפנינו אכל (הבשר ברשות אחרים) " (דאינו חייב שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים; הנך שתי כתות צריכות זו לזו, ואין הראשונים יכולין לומר "להלקותו באנו", והוה ליה 'חצי דבר' לחזקיה, דסבר לה כרבי עקיבא: אין נהרגין; ולרבי יוחנן דאמר נהרגין - כרבנן).

אמר רב אסי: עידי מכירה בנפש (ולא באו עידי גניבה על כך לפנינו) שהוזמו - אין נהרגין, מתוך שיכול לומר "עבדי מכרתי".

תוספות ד"ה עבדי מכרתי: וא"ת: אי לאו למקטליה קא אתו אם יבאו עדים שאינו עבדו - אם כן למאי קא אתו? וי"ל דאתו לקיים המקח; וא"ת אי דלא אתרו ביה - למה לן טעמא ד"עבדי מכרתי"? אלא ודאי אתרו ביה! אם כן למקטליה קאתי!! ויש לומר דאתרו ביה אחריני, ואינהו לא ידעי; וכי האי גוונא הוה מצי לשנויי בריש פרק 'היו בודקין' (לעיל דף מא.) גבי נערה המאורסה.

אמר רב יוסף: כמאן אזלא הא שמעתא דרב אסי? כרבי עקיבא, דאמר 'דבר ולא חצי דבר'.

אמר ליה אביי: דאי כרבנן - נהרגין? הא 'מתוך' קאמר (אפילו חצי דבר אין כאן, שהרי היה לו להציל נפשו מבית דין בטענה זו)!

אלא: אפילו תימא רבנן, ובדלא אתו עידי גניבה (קאמר רב אשי נצ"ל ירב אסי), וכדפרישית שהיה יכול לומר עבדי מכרתי).

אי הכי - מאי למימרא?

לא, צריכא דאף על גב דאתו לבסוף (אחר שהעידו עידי מכירה - באו עידי גניבה, ונגמר הדין על פי שניהם).

ואכתי מאי למימרא (כשהעידו הראשונים - לא היה הדין ראוי ליגמר על פיהם, ויכולין לומר "לא היינו יודעין שיבואו עידי גניבה עלינו")?

לא, צריכא דקא מרמזי רמוזי (הני להני): מהו דתימא רמיזא מילתא היא - קא משמע לן רמיזא לאו כלום הוא.

משנה:

זקן ממרא - על פי בית דין, שנאמר (דברים יז, ח) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו; שלשה בתי דינים היו שם (בירושלים, דמשמע בה קרא 'קמת ועלית'): אחד יושב על פתח הר הבית (הוא שער המזרחי שלפנים מן החיל לפני עזרת נשים), ואחד יושב (למעלה הימנו) על פתח העזרה (כשעברו עזרת נשים ובאין לפני עזרת ישראל), ואחד יושב בלשכת הגזית (שהיא בנויה בתוך העזרה, חציה בקודש וחציה בחול, כדאמרינן בסדר יומא דף כה.). (זקן זה שהורה בעירו, ונחלק בית דין שבעירו עליו, והזקיקו הכתוב לעלות לירושלים

ולשאל) באין לזה שעל פתח הר הבית (ובאין הוא ובית דין שעבירו לבית דין זה שעל פתח הר הבית, שהרי בו פוגעין תחילה), ואומר "כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך לימדתי וכך לימדו חבירי"; אם שמעו אמר להם [גירסת המשניות: 'אומרים להם'], ואם לאו - באין להן לאותן שעל פתח עזרה, ואומר "כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך לימדתי וכך לימדו חבירי"; אם שמעו - אמר להם, ואם לאו - אלו ואלו באין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצא תורה לכל ישראל, שנאמר (דברים יז) [ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך] מן המקום ההוא אשר יבחר ה' [ושמרת לעשות ככל אשר יורה]; חזר לעירו, שנה ולמד בדרך שהיה למד - פטור, ואם הורה לעשות - חייב, שנאמר (דברים יז) והאיש אשר יעשה בזדון [לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך או אל השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל] - אינו חייב עד שיוורה לעשות; תלמיד שהורה לעשות (תלמיד שלא הגיע להוראה, ונחלק על בית דין שבעירו, ובאו לבית דין הגדול, ושאלו וחזר לעירו והורה כבתחילה) - פטור (שאין לסמוך על הוראתו, והתורה לא חייבה אלא מופלא ומומחה לבית דין, כדאמרין בגמרא); נמצא חומרו (חומר שהחמירו עליו שאינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים שנה) - קולו (נעשה לו קל: לפוטרו מן המיתה).

גמרא:

תנו רבנן: (דברים יז) כי יפלא ממך דבר [למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו] -

(סנהדרין פז, א)

[כי יפלא - במופלא שבבית דין (במומחה לבית דין, למעוטי תלמיד) הכתוב מדבר; 'ממך' - זה יועץ (שנחלק בעיבור השנה, הקרוי 'סוד ועצה', כדמפרש לקמן), וכן הוא אומר (דגבי יועץ כתוב 'ממך') (נחום א, יא) ממך יצא חושב על ה' רעה יועץ בליעל; 'דבר' - זו הלכה (הלכה למשה מסיני, שאף עליה הוא נהרג); 'למשפט' - זה הדין (אם נחלק בדבר הלמד בדין גזירה שוה - גם הוא נהרג, דאילו דין ממש - כתיב להדיא 'בין דין לדין')];

'בין דם לדם' - בין דם נדה דם לידה דם זיבה (שנחלקו בדם נדה או בדם לידה או בדם זיבה);

'בין דין לדין' - בין דיני נפשות דיני ממונות דיני מכות;

'בין נגע לנגע' - בין נגעי אדם נגעי בתים נגעי בגדים (שנחלקו בנגעי אדם או בנגעי בגדים);

'דברי' - אלו החרמים והערכין וההקדשות (הוא ליה למכתב 'דבר ריב' וכתב 'דברי ריבות' לרבות חרמין וערכין והקדשות שהן באין וחלים על ידי דיבור הפה);

'ריבות' - זו השקאת סוטה (שהיא על ידי ריב שבינה ובין בעלה) ועריפת עגלה (שהחלל נהרג על ידי מריבה), וטהרת מצורע (שאף נגעים - על ידי ריב של לשון הרע הם באים);

'בשעריך' - זו לקט שכחה ופאה (שהן לעניים שכתוב בהן 'ואכלו בשעריך');

'וקמת' - מבית דין (מדכתיב 'וקמת' - מכלל דביושבין עסקינן, והיינו בית דין שיושבין במקום הקבוע להם עד עת האוכל, ושם באין כל הצריכין לדין ולהוראה בכל עיר ועיר; ואזהר רחמנא לבית דין של אותה העיר שהמחלוקת ביניהם לילך ולישאל);

'ועלית' - מלמד שבית המקדש גבוה מא"י ('וקמת ועלית אל המקום' שמע מינה אין לך עיר בא"י שאין ירושלים גבוה ממנה), וא"י גבוה מכל הארצות (תנא דבריייתא קא מסיק למלתיה, ולא מהאי קרא יליף; ולקמן מפרש מנלן);

'אל המקום' - מלמד שהמקום גורם.

בשלמא בית המקדש גבוה מא"י, דכתיב 'ועלית', אלא א"י גבוה מכל הארצות מנא ליה?

דכתיב (ירמיהו כג, ז) לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים [פסוק ח] כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם (שמע מינה דאדמתם גבוה מכל הארצות דכתיב 'העלה').

תנו רבנן: זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת - דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים; רבי שמעון אומר: אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים.

מאי טעמא דרבי מאיר? גמר 'דבר' 'דבר': כתיב הכא (דברים יז) כי יפלא ממך דבר למשפט [בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר

ה' אלקיך בן], וכתוב התם (ויקרא ד, יג) [ואם כל עדת ישראל ישגו] ונעלם דבר מעיני הקהל [ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמון]; מה להלן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת (כדילפינן בהוריות) - אף כאן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת;

ורבי יהודה - (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך [ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל] - עד דאיכא 'תורה' ו'יורוך'; ורבי שמעון - (דברים יז, י) [ועשית על פי הדבר] אשר יגידו לך מן המקום ההוא [אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך] - אפילו כל זהו.

אמר ליה רב הונא בר חנינא לרבא: תרגמא לי להא מתניתא אליבא דרבי מאיר (תרגמא לי להאי מתניתא דלעיל דקתני דמיקטיל אכל הני דחשיב בה הלכה [בדרשה על המלה 'דבר'] וגזירה שוה [בדרשה על המלה 'למשפט'], וערכים, והקדשות וכולהו הנך דתנא בה דתיתקם כרבי מאיר, דאמר 'אין חייב אלא על דבר שזדונו כרת וכו')? אמר ליה רבא לרב פפא: פוק תרגמא ליה: 'כיפלא - במופלא שבב"ד הכתוב מדבר;

'ממך - זה יועץ שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים', כדתנן 'הן (רבי יהושע ורבי פפיס, במסכת עדיות) העידו (כלומר: אי אפלוגתא דהנך תנאי - פליגי זקן ממרא ורבנן) שמעברים את השנה כל אדר (ואף על פי שלא נמלכו לעבר קודם הפורים, וקראו את המגילה באדר הראשון, ואחר כך ראו שהשנה צריכה להתעבר ועברה), שהיו אומרים עד הפורים' (לפיכך הוצרכו להעיד כן: שהיו שאר חכמים אומרים 'עד הפורים מעברין ושוב אין מעברין'; וטעמא מפרש במסכת ראש השנה דמן הפורים התחילו לדרוש בהלכות הפסח, דתנאי: 'שואלים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום'; וכי מרחק להו - לא צייתי לשלוחי בית דין, שכבר שמעו מן הדרשנים לעשות הפסח בסוף שלשים ואתי לזלולי בחמץ) דאי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח (אם אמרו בית דין שבלשכת הגזית שמעברים אחר הפורים - מעוברת, כרבי יהושע ורבי פפיס, והוא אמר אינה מעוברת - קא שרי חמץ בפסח), ואי להאי גיסא (ואי אפכא נמי) קא שרי חמץ בפסח (דזדונו כרת)!

'דבר - זה הלכה': זו הלכות אחד עשר (יום אחרון של י"א שבין נדה לנדה; קיימא לן: י"א יום שבין נדה לנדה - הלכה למשה מסיני: משעברו שבע ימי הנדה - אינה חוזרת להיות נדה עד שיעברו י"א יום: דכל דמים שרואה בהם - דם זיבה הם; ואם ראתה בהם יום או יומים רצופים - שומרת יום שלישי, ואם פסקה ולא ראתה בו - טובלת בו ביום וטהורה; ואם ראתה שלשה ימים רצופים - הויא זיבה לקרבן ולטבילת מים חיים; ואפליגו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש בהלכות יום האחרון; רבי יוחנן אמר: הלכה אחת נאמרה בו; ריש לקיש אמר: שתי הלכות נאמרו בו ליחלק משלפניו; והך פלוגתא בשילהי מסכת נדה, ואתמר בתרתי לישני, וחד מנייהו נקט הכא), דאיתמר: עשירי: רבי יוחנן אמר: עשירי כתשיעי, ורבי שמעון בן לקיש אמר: עשירי כאחד עשר: רבי יוחנן אמר 'עשירי כתשיעי': מה תשיעי בעי שימור - אף עשירי בעי שימור (מה הרואה בתשיעי צריכה להיות שומרת עשירי, שהרי ראויה בצירוף שלשה לזיבה, ושמא תראה בעשירי - הרי שנים, ותחזור ותראה באחד עשר - הרי שלשה, אף הרואה בעשירי צריכה להיות שומרת אחד עשר, ואף על פי שעשירי אינו ראוי לצירוף שלשה: שאין שנים עשר מצטרף עמה לזיבה, דהיכא דלא ראתה שלשה רצופין להיות זבה בהנך י"א יום - הוי יום שנים עשר תחלת נדה, והיינו דקאמר רבי יוחנן התם: הלכתא י"א - הלכה אחת נאמרה בו: ליחלק משלפניו; ומאי איהו דלא בעי שימור להיות שומרת שנים עשר נגדו, דהא לאו מימי זיבה הוא, אבל שוה לשלפניו להיות שימור לראיית עשירי, כשם שהעשירי שימור לראיית תשיעי); ריש לקיש אמר 'עשירי כאחד עשר': מה אחד עשר לא בעי שימור (שימור שנים עשר: שהרי אין השנים עשר מימי הזיבה) - אף עשירי לא בעי שימור (להיות שומרת י"א, דלא נאמרה 'שומרת יום נגד יום' אלא בראויה לצירוף שלשה; הלכך לריש לקיש - שתי הלכות נאמרו ביום אחד עשר ליחלק משאר ימים שלפניו: אחת - שאינו צריך שימור, ואחת - שני עשרה שימור לראיית עשירי; ואי אפלוג זקן ממרא ורבנן בהלכות אחד עשר כדאפליגו ריש לקיש ורבי יוחנן - הוי דבר שזדונו כרת: על שומרת יום כנגד יום חייב כרת, כדכתיב (ויקרא טו, כה) 'כל ימי זוב טומאה וגו' ודרשינן 'ימי' ו'כל ימי');

'משפט - זה הדין' -

(סנהדרין פז, ב)

דין בתו מאנוסתו, דאמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבודימי: אתיא 'הנה' 'הנה' אתיא 'זימה' 'זימה' (ב'אלו הן הנשרפין' פרישית לה, גבי בתו מאנוסתו, דמהאי דינא ילפינן, והוא דבר שזדונו כרת);

'בין דם לדם - בין דם נדה דם לידה דם זיבה':

דם נדה - בפלוגתא עקביא בן מהללאל ורבנן, דתנן [עדויות פ"ה מ"ו]: דם הירוק: עקביא בן מהללאל מטמא (דם הירוק הוי דם הנדה) וחכמים

מטהרין (ואם אמר זקן ממרא כעקביא בן מהללאל - מייתי לה לחיוב כרת: שפעמים שרואה דם הירוק בתחלת נדוטה, ולבסוף שני ימים רואה דם אדום, ופוסקת, והיא מתחלת למנות שבעה ימים מראיית דם ירוק וטובלת ומשמשות עם בעלה שני ימים בנדוטה, לפי שדם הירוק טהור הוא, והיה לה להתחיל למנות מראיית דם אדום);

דם לידה - בפלוגתא דרב ולוי, דאתמר: רב אמר: מעין אחד הוא (דם הבא בשבועיים של נקיבה שהוא טמא, ודם הבא לאחר שבועיים שהוא טהור - ממעין אחד הוא); התורה טימאתו (כל שבועיים) והתורה טיהרתו (לאחר שבועיים, וחזרה וטימאתו לאחר שכלין ימי טוהר); ולוי אמר: שני מעיינות הן: נסתם הטמא (לאחר שבועיים) (ו) נפתח הטהור, (וכש) נסתם הטהור (בסוף ימי טוהר) - נפתח הטמא (ואמרינן במסכת נדה: מאי בינייהו? בשופעת מתוך שבועיים לאחר שבועיים, או מתוך שמונים לאחר שמונים: לרב, אף על פי שלא פסק מעינה בתוך שבועיים ויוצא דם לאחר שבועיים ממנה - טהור; ולוי - טמא עד שתפסוק שעה, דנימא 'נסתם הטמא'; והשופעת מתוך שמונים לאחר שמונים: לרב טמאה ואף על פי שזהו מעין עצמו של ימי טוהר, ולוי טהורה עד שיפסוק מעין הטהור ויפתח מעין הטמא; ואי אפילו זקן ממרא ורבנן בהא - קאתי לידי כרת, אי רבנן כרב והוא כלוי איכא כרת לאחר ימי טוהר, ואי רבנן כלוי והוא כרב: איכא כרת בתחלת ימי טוהר, דרב לקולא ולוי לחומרא);

דם זיבה - בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע, דתנן [נדה פ"ד מ"ד] (כתיב בפרשת זבה באחד עשר יום שבין נדה לנדה שהם הימים המביאין לידי זיבה: 'ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים' [ויקרא טו, כה] ותניא בפרק 'בנות כותים' (נדה לו): 'דמה מחמת עצמה, ולא מחמת ולד'; מגיד שדם הקישוי שיצא קודם הולד מחמת צער הקישוי אינו מביאה לידי זיבה, וכל שכן דם שלאחר הולד) - (אבל) קישתה שלשה ימים בתוך אחד עשר יום (אם ראתה שלשה ימים רצופין בהן מתוך קושי): אם שפתה מעת לעת (ושפתה קודם יציאת הולד יום אחד מעת לעת: ששקטה ונחה מצערה) וילדה (ואחר כך ילדה) - (בין מתוך קושי בין מתוך שופי) - הרי זו 'יולדת בזוב' (לפי שכיון שלאחר שלשה שפחה - איגלאי מילתא דלאו מחמת ולד אתא, ונעשית בהן זבה למנות שבעה נקיים, כדן זבה; וכל זמן שלא תספור שבעה נקיים - לא יהא דם שלה דם טוהר, ואפילו לאחר שבועיים; ואחר מלאת שמונים שלה - צריכה שני קרבנות: אחד ללידתה ואחד לזיבתה), דברי רבי אליעזר; ורבי יהושע אומר: לילה ויום, כלילי שבת ויומו (אבל מעת לעת לא חשיב שופי אם שפחה משש שעות של שלישי עד שש שעות של רביעי, הואיל והוה ליה מקצת קושי ביום השופי - לא היא 'יולדת בזוב'; ורבי אליעזר לחומרא ורבי יהושע לקולא, והיינו 'דבר שזדונו כרת'); ששפתה מן הצער ולא מן הדם (ואין אנו חוששין אם לא שפחה מן הדם);

'בין דין לדין: בין דיני ממונות, דיני נפשות, דיני מכות':
דיני ממונות - בפלוגתא דשמואל ורבי אבהו, דאמר שמואל: שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראין בית דין חצוף; ורבי אבהו אמר: לדברי הכל אין דיניהן דין (וכיון דאפיקו הני בי תרי ממונא מהאי ויהבו להאי בדינא דידהו, והלך זה וקידש אשה באותו ממון - לשמואל מקודשת, לרבי אבהו אינה מקודשת, דהוה ליה 'קידשה בגזל', וקיימא לן בפ"ב דקידושין (דף נב). גבי מעשה דחמש נשים שנתקדשו בכלכלה: קידשה בגזל אינה מקודשת; דהשתא אתי לידי כרת אי רבנן כשמואל וזקן ממרא כרבי אבהו; ואי נמי רבנן כרבי אבהו וזקן ממרא כשמואל אתי לידי כרת: דקא משוי להו קידושין, ואי אתי אינש אחרינא לבתר הכי וקדשה - מפיך לה מבתרא בלא גט, והוה ליה דבר שזדונו כרת בלא עדים ובלא התראה, דאי איכא עדים והתראה - הוי מיתת בית דין! ואי ליכא לא זה ולא זה - הוי כרת);

דיני נפשות - בפלוגתא דרבי ורבנן, דתניא [מכילתא פרשת משפטים מסכת דנזיקין פרשה ח]: (במתכוין להרוג את זה והרג את זה) רבי אומר (שמות כא, כג) [ואם אסון יהיה] ונתת נפש תחת נפש - ממון; אתה אומר ממון - או אינו אלא נפש ממש? - נאמר נתינה למעלה (גבי נוגף אשה הרה: 'ונתן בפלילים' (שמות כא, כב): דמי ולדות) ונאמר נתינה למטה: מה להלן ממון - אף כאן ממון (ומיחייב ליה רבי ממון ורבנן פטרי; וכפלוגתא ב'אלו הן הנשרפין'; ואי תפסו יורשין דהרוג ממונא דהורג, ופטור ליה זקן ממרא, וקידשו בו את האשה: לרבי מקודשת, לרבנן אינה מקודשת! ואי אתי אינש אחרינא וקידשה - מקודשת לשני; הרי חיוב כרת בדבר);

דיני מכות - בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן, דתנן [סנהדרין פ"א מ"ב]: 'מכות בשלשה; משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה' (ואם הלקוהו שלשה, לרבי ישמעאל חייבין לו ממון כשאר חובל בחבירו, ומקדש בו את האשה; ולרבנן - בדין הלקוהו, ואם תפס ממונו וקידש בו - אינה מקודשת);

'בין נגע לנגע: בין נגעי אדם נגעי בתים, נגעי בגדים':
נגעי אדם - בפלוגתא דרבי יהושע ורבנן, דתנן [נגעים פ"ד מ"א] 'אם בהרת קדם לשער הלבן - טמא; אם שער לבן קדם לבהרת - טהור; ספק (אם זה קדם אם זה קדם) - טמא; רבי יהושע אומר: כהה' - מאי 'כהה'? אמר רבא [או רב יהודה או רבה - גליון הש"ס]: כהה - טהור (כאילו כהה הנגע, דהוי מסימי טהרה כשמשנתה הלבן לאחר הסגר; ולרבנן, אם נכנס למקדש - חייב כרת, ולרבי יהושע - פטור);

נגעי בתים - בפלוגתא דרבי אליעזר ברבי שמעון ורבנן, דתנן [נגעים פ"ב מ"ג] 'רבי אליעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זווית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס (שיעור הנגע כגריס על גריס, וכתוב 'את האבנים אשר בהן הנגע': שיהא הנגע על שתי אבנים: על כל אחד ואחד שיעור נגע, על שני כתלים ובקרן זווית, כגון מקצוע דרומית מזרחית אורכו כשני גריסין ורחבו כגריס: שיהא בקיר הדרומי גריס וכן בקיר המזרחי, והנגע כולו מחובר כאחד) ; מאי טעמא דרבי אליעזר בן רבי שמעון (דבעי קרן זווית) ? - כתיב 'קיר', וכתוב 'קיר[ו]ת' [ויקרא י"ד, לז: וראה את הנגע] [## האחד] והנה הנגע [##] האחד בקינת הבית שקערורת ירקקת או אדמדמת ומראהו שפל מן הקיר] - איזהו קיר שהוא כקירות? - הוי אומר זה קרן זווית (ורבנן לא בעו קרן זווית; והיכא דליתיה בקרן זווית ונכנס בה אדם, ואחר כך נכנס למקדש, לרבנן חייב כרת, לרבי אליעזר בן רבי שמעון - פטור) ;

נגעי בגדים - בפלוגתא דרבי יונתן [נתן] בן אבטולמוס ורבנן, דתניא: רבי יונתן [נתן] בן אבטולמוס אומר: מנין

(סנהדרין פח, א)

לפריחה בבגדים (אם פרוח תפרח הצרעת ונתמלא כל הבגד) שהיא טהורה? נאמרה קרחת וגבחת באדם [ויקרא יג, מב: וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדם צרעת פרתה הוא בקרחתו או בגבחתו], ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים [ויקרא יג, נה: וראה הכהן אחרי הכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתה הוא בקרחתו או בגבחתו]: מה להלן פרח בכולו טהור - אף כאן פרח בכולו טהור (אדם שפרחה בכולו טהור, דכתיב [ויקרא יג, יב] 'אם פרוח תפרח הצרעת וגו' [ויקרא יג, יג: וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר את הנגע כלו הפך לבן טהור הוא] ופליגי רבנן עליה; והיכא דפרחה בבגד כולו והכניסו למקדש או הנוגע בו נכנס למקדש - לרבנן חייב, ולרבי יונתן פטור) ;

'דברי - אלו הערכין והחרמים והקדישות':

הערכין - בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן, דתניא [ערכין דף ה"א]: המעריך פחות מבין חדש (אמר על פחות מבין חדש "ערכו עלי", והתורה לא נתנה לו ערך, דגבי ערכין כתיב [ויקרא כז, ו] 'ואם מבין חדש וגו') : רבי מאיר אומר: נותן דמיו (כמה שהוא נמכר בשוק; דקסבר 'אין אדם מוציא דבריו לבטלה', ויודע שאין ערך לפחות מבין חדש, וגמר ואמר לשם דמים) , וחכמים אומרים: לא אמר כלום (ולרבנן פטור; ואם בא גיזבר ומשכנו, לרבי מאיר הוי הקדש, ואין אשה מתקדשת בו אלא אם כן יודע בו, כדתנן [קידושין דף נב:] 'ובהקדש: במיזיד קידש, בשוגג לא קידש'; ולרבנן לא הוי הקדש, והרי הוא של בעלים לקדש בו האשה, והאחר שקדש בו אינה מקודשת; אי נמי לרבי מאיר הוי הקדש, והנהנה ממנו מביא אשם מעילות, והרי אותו אשם - קדש קדשים, והאוכלו בטומאת גופו חייב כרת, ולרבנן - לא הוי הקדש, והרי של בעלים הוא, והנהנה ממנו לא מעל, ואם הביא אשם מעילות - חולין לעזרה הוא, ואין חייבין עליו משום טומאה) ;

החרמים - בפלוגתא דרבי יהודה בן בתירה ורבנן, דתנן [ערכין פ"ח מ"ו]: רבי יהודה בן בתירה אומר: סתם חרמים לבדק הבית (ומועלין בהן), שנאמר [ויקרא כז, כח] 'אך כל חרם אשר יחרם איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה'; וחכמים אומרים: סתם חרמים - לכהן (ואין מועלין בהם), שנאמר [ויקרא כז, כא] 'והיה השדה בצאתו ביכל קדש לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו; אם כן מה תלמוד לומר 'קדש קדשים הוא לה' ? - שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים (כדתנן [ערכין דף כח:] 'מחרים אדם את קדשיו: אם נדר - נותן דמיהם, ואם נדבה - נותן את טובתם, כפי חלק שיש לו בה, כדמפרש במסכת ערכין בפרק 'המקדיש') ;

הקדשות - בפלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן, דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: אפילו צינורא (מזלג קטן שטווין בו זהב) של הקדש צריכה עשרה בני אדם לפדותה (עשרה כהנים, כדמפרש בפרק קמא: 'עשרה כהנים כתובין בפרשה'; אם נפדית בפחות מעשרה בני אדם - עדיין הקדש היא, ומועלין בה; ולרבנן - אין מועלין בה) ;

ריבות - זה השקאת סוטה, ועריפת העגלה, וטהרת מצורע':

השקאת סוטה - בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע, דתנן [סוטה פ"א מ"א]: המקנא לאשתו (המתרה באשתו "אל תסתרי עמי איש פלוני"), רבי אליעזר אומר: מקנא על פי שנים ומשקה על פי אחד (שבא ואמר "אני ראיתיך שנסתרת"; ואם לא השקה - נאסרת עליו) או על פי עצמו; רבי יהושע אומר: מקנא על פי שנים ומשקה על פי שנים (ותנן [סוטה דף כד.] 'אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתן: האומרת "איני שותה"; והיכא דליכא עידי סתירה, ואמרה "איני שותה" - לרבי אליעזר אין לה כתובה, לרבי יהושע יש לה כתובה, שאינה נאסרת עליו, ואם מכרה לאחר כתובתה - קנה, ואם תופס ממונו של זה כדי כתובה - הרי הוא שלו לקדש בו את האשה, ולרבי אליעזר הוי גזל, ולא קידש) ;

עריפת עגלה - בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי עקיבא, דתנן [סוטה פ"ט מ"ד]: מאין היו מודדין (לידע איז עיר קרובה אל החלל)? רבי אליעזר אומר: מטיבורו (ואותה שקרובה לטבורו - תביא את העגלה, ולא הקרובה לחוטמו); רבי עקיבא אומר: מחוטמו (ובמסכת סוטה מפרש טעמא: מר סבר עיקר חיותיה באפיה, ומר סבר עיקר חיותיה בטבוריה); רבי אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל: (דהיינו) מצוארו (דסתם חלל - מן הצואר, כדמפרש התם 'לתת אותך על צוארי חלל רשעים'; ותנן (קידושין דף נו:): 'המקדש בעגלה ערופה - אינה מקודשת'; ואם מדד זקן ממרא מטיבורו, ובית דין מחוטמו, והביאו אלו עגלה ואלו עגלה, למר זו עגלה אסורה, ואין מקדשין בה, וזו אינה עגלה, ומקדשין בה, ולמר הוי איפכא); [הרמב"ם פסק כרבי עקיבא אף על פי שכנגדו רבי אליעזר בן יעקב. הכסף משנה מסביר משום שהרמב"ם סובר שהכלל שהלכה כרבי עקיבא מחברו עדיף על הכלל שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב; אך אין דבריו מוכחים: כי רבי עקיבא סבר עיקר חיותא מאפיה, וראב"י סבר בטבוריה, כפי שהביא רש"י לעיל ממסכת סוטה; ויתכן לומר שבענין זה ברור לרמב"ם שעיקר חיותא מאפיה, ולכן הלכה כרבי עקיבא, ובמקום אחר שיש מחלוקת רבי עקיבא וראב"י - יהא הלכה כראב"י].

טהרת מצורע - בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן, דתנן [נגעים פ"ד מ"ט]: אין לו כהן יד, בהן רגל, אוזן ימנית - אין לו טהרה עולמית (דבעינן 'קרא כדכתב', כדאמרן ב'נגמור הדין' [דף מהב, ב]); רבי אליעזר אומר: נותן לו על מקומו (על מקום הבהן נותן דם האשם) ויוצא (וטהור ליכנס למקדש ולאכול קודש, דהיינו 'זדונו כרת'); רבי שמעון אומר: נותן על של שמאל ויוצא.

'בשערין - זה לקט, שכחה, פיהא':

לקט - דתנן [פאה פ"ו מ"ה]: שני שבלין לקט, שלשה אינן לקט (שאין דרך להפקירן);

שכחה - [שם] שני עומריין - שכחה, שלשה אינן שכחה (בסיפרא יליף מקראי בפרשת שכחה, ואם נחלק זקן ממרא ואמר 'אף שלשה שכחה', ובא עני ונטלן, ובא בעל הבית ונטלן הימנו: לזקן ממרא הוי גזל, ואין מקדשין בו אשה, ולרבנן מקודשת); ועל כולן בית שמאי אומרים: שלש לעני וארבע לבעל הבית;

[## האם נדון את בית שמאי כזקן ממרא? עיין מהרש"א]

פיאה - בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן, דתניא: מצות פיאה להפריש מן הקמה (דכתיב 'לא תכלה', אלא הנח לפנייהם והם יקצרוהו); לא הפריש מן הקמה - יפריש מן העומריין; לא הפריש מן העומריין - יפריש מן הכרי עד שלא מירחו, מירחו (בכרי נתחייב במעשר דנגמרה מלאכתו) - (הלכך) מעשר (תחילה את הכרי מכל מעשרותיו) ונותן לו (את הפאה; שאילו הפרישה - לא היו עניים צריכין לעשרה, דלקט שכחה פאה - פטורין מן המעשר); משום רבי ישמעאל אמרו: אף מפריש מן העיסה (אם טחנה ולשה; ולתנא קמא - טחנה פטור, דקנייה בשינוי; ואם בא עני ונטל כדי פאה משטחנה: לרבי ישמעאל לא הוי גזל, לרבנן הוי גזל).

שלשה בתי דינין וכו' [היו שם: אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה, ואחד יושב בלשכת הגזית; באין לזה שעל פתח הר הבית, ואומר "כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך לימדתי וכך לימדו חבירי"; אם שמעו אמר להם [גירסת המשניות: 'אומרים להם'], ואם לאו - באין להן לאותן שעל פתח עזרה, ואומר "כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך לימדתי וכך לימדו חבירי"; אם שמעו - אמר להם, ואם לאו - אלו ואלו באין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצא תורה לכל ישראל, שנאמר (דברים י"ז) [ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך] מן המקום ההוא אשר יבחר ה' [ושמרת לעשות ככל אשר יורוך]]:

אמר רב כהנא: הוא אומר "מפי השמועה" והן אומריין "מפי השמועה" - אינו נהרג; הוא אומר "כך הוא בעיניי" והן אומריין "כך הוא בעינינו" - אינו נהרג, וכל שכן הוא אומר "מפי השמועה" והן אומריין "כך הוא בעינינו"; אינו נהרג עד שיאמר "כך הוא בעיניי" והן אומרים "מפי השמועה"; תדע: שהרי לא הרגו את עקיבא בן מהללאל (עקיבא בן מהללאל נחלק על חכמים בלשכת הגזית בארבעה דברים, במסכת עדיות (פ"ה משנה ו), שהיה אומר לבנו בשעת מיתתו "חזור בך בארבעה דברים שהייתי אומר! אמר לו: "אבא - ואתה מפני מה לא חזרתה בהם"? אמר לו: "אני שמעתי מפי המרובים והם שמעו מפי המרובים; הם עמדו בשמועתן ואני עמדתי בשמועתי, אבל אתה שמעת מפי היחיד" וכו')! ורבי אלעזר אומר: אפילו הוא אומר "מפי השמועה" והן אומריין "כך הוא בעינינו" - נהרג, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל; ואם תאמר: מפני מה לא הרגו את עקיבא בן מהללאל? - מפני שלא הורה הלכה למעשה.

תנן: 'כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך למדתי וכך למדו חבירי' - מאי? - לאו דהוא אמר "מפי השמועה" והם אומרים "כך הוא בעינינו"? לא, הוא אומר "כך הוא בעיני" והם אומרים "מפי השמועה". תא שמע דאמר רבי יאשיה: 'שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים: בעל שמחל על קינויו (שקינא לאשתו "אל תסתרי עם פלוני") - קינויו מחול (ואם נסתרה אינה נאסרת עליו);

(סנהדרין פח, ב) בן סורר ומורה (אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל) שרצו אביו ואמו למחול לו (אם רצו למחול ולא הביאוהו לבית דין) - מוחלין לו (שהכתוב תלה בהם: 'ותפשו בו'); זקן ממרא שרצו בית דינו למחול לו - מוחלין לו; וכשבאתי אצל חבירי שבדרום, על שנים הודו לי, על זקן ממרא לא הודו לי, כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל! תיובתא (מדתלי טעמא ב'שלא ירבו מחלוקת' - שמע מינה: אפילו הוא אומר "מפי השמועה" והן אומרים "כך הוא בעינינו").

תניא [תוספתא חגיגה פ"ב מ"ד; סנהדרין פ"ז מ"א]: אמר רבי יוסי: מתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל, אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית, ושני בתי דינין של עשרים ושלשה: אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה, ושאר בתי דינין של עשרים ושלשה יושבין בכל עיירות ישראל; הוצרך הדבר לשאול - שואלין מבית דין שבעירן; אם שמעו - אמרו להן, ואם לאו - באין לזה שאל פתח הר הבית; אם שמעו - אמרו להם, ואם לאו - באין לזה שאל פתח העזרה, ואומר "כך דרשתי וכך דרשו חבירי", "כך למדתי וכך למדו חבירי"; אם שמעו - אמרו להם, ואם לאו - אלו ואלו באין ללשכת הגזית ששם יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים, ובשבתות ובימים טובים יושבין בחיל (מפני שהעם רב, ומקום צר להם בלשכה; אי נמי שלא יהו נראים כיושבין בדין; שבלשכת הגזית היו דנים, וזה עיקר); נשאלה שאלה בפניהם: אם שמעו - אמרו להם, ואם לאו - עומדין למנין; רבו המטמאים - טמאו; רבו המטהרין - טהרו; משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן - רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות.

משם כותבין ושולחין בכל מקומות: "כל מי שהוא חכם ושפל ברוך ודעת הבריות נוחה הימנו - יהא דייך בעירו"; משם מעלין אותו להר הבית (להיות דייך בהר הבית כשמת אחד מהם, ויושב שם עד שמת אחד משל עזרה), משם לעזרה (ומעלין את זה שם), משם ללשכת הגזית (וכולן יש בהם מעלה זה מזה).

שלחו מתם: איזהו בן העולם הבא? ענוותן, ושפל ברוך, שייף עייל, שייף ונפיק (שוחה נכנס ושוחה יוצא; והכי אמרינן בבבא בתרא (דף ז.י) גבי תקרת הבית שנחבטה: 'שוף עול שוף פוק'), וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה; יהבו ביה רבנן עינייהון ברב עולא בר אבא.

חזר לעירו ושנה [ולמד בדרך שהיה למד - פטור, ואם הורה לעשות - חייב, שנאמר (דברים יז, יב) והאיש אשר יעשה בזדון [לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך או אל השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל] - אינו חייב עד שיוורה לעשות; תלמיד שהורה לעשות - פטור; נמצא חומרו - קולו];

תנו רבנן: 'אינו חייב עד שיעשה כהוראתו, או שיוורה לאחרים ויעשו כהוראתו'; בשלמא יורה לאחרים ויעשו כהוראתו - מעיקרא לאו בר קטלא הוא, והשתא בר קטלא הוא; אלא שיעשה כהוראתו - מעיקרא נמי בר קטלא הוא!?

התינח היכא דאורי בחלב ודם, דמעיקרא (קודם שבא לבית דין שבלשכת הגזית לישאל) - לאו בר קטלא הוא (לא הוה מיחייב קטלא כל כמה דלא עביד איהו גופיה) והשתא בר קטלא הוא; אלא היכא דאורי בחייבי מיתות בית דין: מעיקרא נמי בר קטלא הוא (אם עושה עבירה שיש בה מיתת בית דין הוה מיקטיל)! מעיקרא בעי התראה, השתא לא בעי התראה.

[## האם הגמרא כאן סוברת כרבי יוסי ברבי יהודה, שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד!?!]

מסית דלא בעי התראה (אם היה מסית ומורה טעם היתר ולומר "אין בלשון הזה הסתה" - מעיקרא נמי מקטיל בלא התראה) - **מאי איכא למימר?**
מעיקרא אי אמר טעמא (לזכותא לאצוליה) - **מקבלינן מיניה, השתא אי אמר טעמא** - **לא מקבלינן מיניה** (שהרי שמע מפיו בית דין שלא לעשות, והמרה).

משנה:

חומר בדברי סופרים מבדברי תורה: האומר "אין תפילין", כדי לעבור על דברי תורה - פטור (דאין זו הוראה, ד'זיל קרי בי רב' הוא); **"חמש טוטפות"**, (שאף על פי שאין דבר זה אלא) **להוסיף על דברי סופרים - חייב** (דמדרש דסופרים הוא: 'לטטפת' 'לטטפת' 'לטוטפות' - הרי כאן ארבע).

גמרא:

אמר רבי אלעזר **אמר רבי אושעיא:** **אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף** (על מה שפירשו חכמים), **ואם הוסיף - גורע** (ופוסל הראשון בתוספתו), **ואין לנו אלא תפילין** (שעיקרן בתורה ופירושו מדברי סופרים: שהם ארבעה בתיים, ויש להוסיף חמשה או יותר, ואם הוסיף גורע: דקא עבר ב'בל תוסיף', ולא עבד מצוה); **(ו) אליבא דרבי יהודה** (ואליבא דרבי יהודה **אמר רבי אושעיא** למילתיה דאמר לעיל 'עד דאיכא תורה ויורו'). (ואית דאמרי: אין לנו אלא תפילין ואליבא דרבי יהודה דאמר 'צריך להדביק', במנחות, ב'הקומץ רבה' (דף לד); ולא נהירא לי: דההיא בתפילין של יד קאי, ומתניתין - 'טוטפות' תאני, והיינו דראש! ועוד: מדקא מקשי בסיפא 'אי דעבד ארבעה בתיים כו' - שמע מינה בשל ראש קיימין, דאי בשל יד - בית אחד הוא דקא הוי!)
[## רבי אושעיא אינו כדברי רבי מאיר שזקן ממרא חייב רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ולא כרבי שמעון, שחייב על כל דבר, אפילו עיקרו מדרבנן!]

והאיכא לולב: דעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע?
בלולב מאי סבירא לן: **אי סבירא לן דלולב אין צריך אגד - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי** (ואין זה גורע)!! **ואי סבירא לן דצריך אגד - גרוע ועומד הוא** (דמתחילתו לא עשה כהוגן שאגד שם תוספת מצוה, ואנן בעינן גורע דהשתא: שהיה מתחילתו כשר ופוסלו בתוספתו).

והאיכא ציצית: דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים (ארבעה חוטין, דילפינן 'גדיל' שנים, גדילים - ארבעה), **ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע?**
בציצית מאי סבירא לן: **אי סבירא לן דקשר העליון** (קשר עליון שעושים סמוך לכנף כשנתלו החוטין, ועל ידיהן נעשין חיבור לטלית) **לאו דאורייתא** (הלכה למשה מסיני; דפלוגתא היא במנחות (דף לט.)), **האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי** (דכיון דלא נקשר - אינו חיבור עם השאר, והראוי למצוה - היא המצוה, והעודף כמי שאינו) **! ואי סבירא לן**

(סנהדרין פט, א)

דקשר העליון דאורייתא - גרוע ועומד!
אי הכי - תפילין נמי: **אי עביד ארבעה בתי ואייתי אחרינא ואנח גביהו - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ואי עביד חמשה בתי - גרוע ועומד הוא!?**
האמר רבי זירא: **בית חיצון שאינו רואה את האויר** (כגון שהוסיף בית חמישי עליהם בצדו, או דבר אחר) - **פסול.**

משנה:

אין ממיתין אותו [זקן ממרא]: לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין שביבנה (אם נשאלו לבית דין שבלשכת הגזית, ואמרו להם, וחזר לעירו, ושהה ימים עד שגלתה סנהדרי גדולה ליבנה, ועדיין הבית קיים, ואחרי כן הורה כבתחילה - אין ממיתין אותו ביבנה ואף על פי ששם סנהדרי גדולה, שסוף סוף אין נקבצים שם) [עיי' תוספות]; **אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים, ומשמרין אותו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל, שנאמר** (דברים יז, יג) **וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד** (צריך להשמיע מיתתו לרבים שלא יעשה אדם עוד כן) - **דברי רבי עקיבא;**

רבי יהודה אומר: אין מענין את דינו של זה, אלא ממיתין אותו מיד, וכותבין ושולחין שלוחין בכל המקומות "איש פלוני נתחייב מיתה בבית דין".

גמרא:

תנו רבנן: אין ממיתין אותו: לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין שביבנה, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים ומשמרין אותו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל, שנאמר 'וכל העם ישמעו ויראו' - דברי רבי עקיבא; אמר לו רבי יהודה: וכי נאמר 'יראו ויראו' (דבעינן שיהו רואין במיתתו)? והלא לא נאמר אלא 'ישמעו ויראו'; למה מענין דינו של זה?! אלא: ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין בכל מקום 'איש פלוני נתחייב מיתה בבית דין'.

תנו רבנן: 'ארבעה צריכין הכרזה' (פלוני מת בבית דין על שעבר עבירה זו), כדי לרדות את האחרים: המסית, ובן סורר ומורה, וזקן ממרא, ועדים זוממין; בכולהו כתיב בהו 'וכל העם' [ישמעו ויראו ולא יזדון עוד] (דברים י"ג), 'וכל ישראל' [ישמעו ויראו ולא יספּו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך] (דברים י"ב); בעדים זוממין כתיב (דברים י"ט), 'והנשארם' (ישמעו ויראו) [ולא יספּו לעשות עוד כדבר הרע הזה בקרבך]. - (משום דלא שייך למיכתב 'וכל העם') דלא כולי עלמא חזו לסהדותא (שיש גזלין ומלוי בריבית ומועלים בשביעית שהן פסולים לעדות) [עיי' חדושי הר"ן].

משנה:

נביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו (אף על פי שנאמר לחבירו; ובגמרא יליף לה) - מיתתו בידי אדם, אבל הכובש את נבואתו (שלא אמרה, כגון יונה בן אמיטי), והמוותר על דברי נביא (המפקירם: שלא חשש למה שאמר לו הנביא), ונביא שעבר על דברי עצמו - מיתתו בידי שמים, שנאמר (דברים י"ט) [והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי] אנכי אדרש מעמו; המתנבא בשם עבודת כוכבים ואומר "כך אמרה עבודת כוכבים" - אפילו כוון את ההלכה: לטמא את הטמא ולטהר את הטהור. הבא על אשת איש: כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין (כגון מסרה האב לשלוחי הבעל, ועדיין היא בדרך, ולא קרינן בה 'בית אביה'), אף על פי שלא נבעלה - הבא עליה הרי זה בחנק, וזוממי בת כהן ובועלה, שכל המוזמין מקדימין לאותה מיתה (שהיו מחייבין את הנידון) - חוץ מזוממי בת כהן ובועלה (כלומר: וכל הבעלים נידונין כמיתת הנבעלת, חוץ מבעל בת כהן).

גמרא:

תנו רבנן: 'שלשה מיתתן בידי אדם, ושלשה מיתתן בידי שמים: המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו, והמתנבא בשם עבודת כוכבים - מיתתן בידי אדם; הכובש את נבואתו, והמוותר על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו - מיתתן בידי שמים'.

מנהגי מילי? אמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא: (דברים י"ח) אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי [את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא] - זה המתנבא מה שלא שמע;

'ואשר לא צויתיו' - הא לחבירו צויתיו: זה המתנבא מה שלא נאמר לו; 'ואשר ידבר בשם אלהים אחרים' - זה המתנבא בשם עבודת כוכבים; וכתוב 'ומת הנביא ההוא' - וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה חנק. הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים, דכתיב (דברים י"ט) [והיה] והאיש אשר לא ישמע [אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו] ('והאיש אשר לא ישמע' - היינו מוותר) - קרי ביה 'לא ישמע' (היינו כובש וקרי ביה לא ישמע עצמו אינו נשמע היינו עובר על דברי עצמו) וקרי ביה 'לא ישמע אל דברי', וכתוב 'אנכי אדרש מעמו' - בידי שמים.

המתנבא מה שלא שמע:

כגון צדקיה בן כנענה, דכתיב (דברי הימים א כ"ב, י"א) דברי הימים ב' י"ח, ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל ויאמר כה אמר ה' באלה תנגח את ארם עד כלתם] - מאי הוה ליה למיעבד? רוח נבות אטעיתיה [את צדקיה בן כנענה], דכתיב (מלכים א כ"ב, כ).

ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד [ויאמר זה בכה וזה אמר בכה] [99סוק כא] ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו [ויאמר ה' אליו במה] [99סוק כב] ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן?

אמר רב יהודה: מאי 'צא' - צא ממחיצתי [על שהתנדב לשקר]; מאי 'רוח' - אמר רבי יוחנן: רוחו של נבות היזרעאלי; הוה ליה למידק כדרכי יצחק, דאמר רבי יצחק: סיגנון (דבר מליצות של רוח הקודש) אחד עולה לכמה נביאים (נכנס בלבם: לזה בלשון זה ולזה בלשון זה, והכל אחד), ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד (בלשון אחד; ואלו כולן לשון אחד היו אומרים, דכתיב 'הנה נא כל הנביאים אומרים פה אחד טוב'): עובדיה אמר (עובדיה אג) זדון לבך השיאך [שכני בחגוי סלע מרום שבתו אמר בלבו מי יורדני ארץ], ירמיה אמר (ירמיהו מט, טז) תפלצתך השיא אתך זדון לבך [שכני בחגוי הסלע תפשי מרום גבעה כי תגביה כנשר קנך משם אורידך נאם ה'], והני מדקאמרי כולהו כהדדי - שמע מינה לא כלום קאמרי. דילמא לא הוה ידע ליה להא דרבי יצחק?

יהושפט הוה התם, וקאמר להו, דכתיב (מלכים א כב, ז) ויאמר יהושפט האין פה נביא לה' עוד [ונדרשה מאתו];

אמר ליה [אחאב ליהושפט]: הא איכא כל הני? אמר ליה [יהושפט לאחאב]: כך מקובלני מבית אבי אבא: סיגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד.

המתנבא מה שלא נאמר לו: כגון חנניה בן עזור, דקאי ירמיה בשוק העליון וקאמר (ירמיהו מט, לה) כה אמר ה' צבאות הנני שובר את קשת עילם [ראשית גברתם]; נשא חנניה קל וחומר בעצמו: מה עילם שלא בא אלא לעזור את בבל אמר הקב"ה 'הנני שובר את קשת עילם' - כשדים עצמן על אחת כמה וכמה! אתא איהו בשוק התחתון, אמר (ירמיהו כח, ב) כה אמר ה' [צבאות אלקי ישראל] שברתי את עול מלך בבל.

אמר ליה רב פפא לאביי: האי - לחבירו נמי לא נאמר! אמר ליה: כיון דאיתיהיב קל וחומר למידרש - כמאן דאיתמר ליה דמי; הוא ניהו דלא נאמר לו.

[## וכי קל וחומר לא ניתן דדרוש מדברי תורה? - כן, אך לא מדברי נבואה; ואולי לפי זה - נביא מדברי נבואה שלו - כן, כי זהו חלק מהבנתו את דברי הנבואה.]

המתנבא בשם עבודת כוכבים: כגון נביאי הבעל.

הכובש את נבואתו: כגון יונה בן אמיתי.

והמוותר על דברי נביא: כגון

(סנהדרין פט, ב) חבירה דמיכה, דכתיב (מלכים א כ, לה) ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא וימאן האיש להכותו (זה היה מיכיהו בן ימלא שנתנבא אותו היום על אחאב ליפול ביד ארם, מפני שנפל בן הדד בידו ושלחו לשלום; והיינו דקאמר אחאב ליהושפט "לא ידבר עלי טוב כי אם רע" מפני שנתנבא כבר את זו עליו, ולא קיבל חבירו את דבריו, דכתיב 'וימאן האיש להכותו'), וכת"ב (מלכים א כ, לו) ויאמר לו יען אשר לא שמעת [בקול ה' הנך הולך מאתי והכך האריה וילך מאצלו וימצאוהו האריה ויכהו];

ונביא שעבר על דברי עצמו: כגון עדו הנביא (שנתנבא על מזבח ה' בבית אל שהיה ירבעם מקטר עליו; ובדברי הימים גבי יאשיהו [??] כתיב, והוא היה עדו [??] עדו היה בזמן ירבעם ולא בזמן יאשיהו!), דכתיב (מלכים א יג, ט) כי כן צוה אותי [בדבר ה'] לאמר לא תאכל לחם ולא תשתה מים ולא תשוב בדרך אשר הלכת, וכת"ב (מלכים א יג, יח) ויאמר לו גם אני נביא כמוך [ומלאך דבר אלי בדבר ה'] לאמר השבהו אתך אל ביתך ויאכל לחם וישת מים כחש לו, וכת"ב (מלכים א יג, יט) וישב אתו [ויאכל לחם בביתו וישת מים] (ועבר על דברי עצמו ושמע לדברי הנביא השקר ואכל ושתה), וכת"ב (מלכים א

יג,כד) וילך וימצא^{הו} אריה [בדרך וימית^{הו} ותהי נבלתו משלכת בדרך והחמור עמד אצלה והאריה עמד אצל הנבלה].

תני תנא קמיה דרב חסדא: הכובש את נבואתו לוקה.
אמר ליה: מאן דאכיל תמרי בארבלא (תמרים הנתונים בכברה) לקי? מאן מתרי ביה [הרי אין אדם יודע שנתנבא]?
אמר אביי: חבריה נביאי.
מנא ידעי?
אמר אביי: דכתיב (עמוס ג,ז) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו [אל עבדיו הנביאים].
ודילמא דהרי ביה (פמליא של מעלה, וניחם על הרעה, והם אינם יודעים - והיאך מתרין בו התראת ספק)?
אם איתא דהרי ביה - אודועי הוּו מודעי לכלהו נביאי.
והא יונה, דהרי ביה (מהפוך את נינוה) ולא אודעוהו?!
יונה - מעיקרא 'נינוה נהפכת' אמרי ליה (ברוך הקדש ומשמע נמי לטובה: שיהפכו מעשיהם מרעה לטובה); איהו לא ידע אי לטובה אי לרעה (הוא היה טועה וסבור שהוא לרעה; וכיון ששבו נתקיימה הנבואה ולא מיהדר הוא).

המוותר על דברי נביא:
מנא ידע (האי גברא) דאיענש (שזה נביא אמת, שהקב"ה עונשו? והלא שמא סבור שזהו נביא שקר, לפיכך מוותר על דבריו)?
דיהב ליה אות
והא מיכה דלא יהיב ליה אות - ואיענש?
היכא דמוחזק - שאני (ולא בעי אות); דאי לא תימא הכי - אברהם כהר המוריה היכי שמע ליה יצחק (שהוא דבר אמת מה שלא נאמר לשום אדם: להקריב את בנו)? אליהו כהר הכרמל - היכי סמכי עליה ועבדי שחוטי חוץ (שהרי בית המקדש היה בירושלים)? אלא היכא דמוחזק - שאני.

(בראשית כב,א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם [ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני]; מאי 'אחר'? - אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא: אחר דבריו של שטן, דכתיב (בראשית כא,ח) ויגדל הילד ויגמל וגו' [ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק] - אמר שטן לפני הקב"ה: רבונו של עולם: זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן! מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך?
אמר לו: כלום עשה אלא בשביל בנו? אם אני אומר לו "זבח את בנך לפני" - מיד זובחו! מיד 'והאלהים נסה את אברהם' ... [פסוק ב] ויאמר קח נא את בנך [את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך]; אמר רבי שמעון בר אבא: אין 'נא' אלא לשון בקשה; משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה, והיה לו גבור אחד ונצחן; לימים עמדה עליו מלחמה חזקה, אמר לו: "בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש" - אף הקב"ה אמר לאברהם "ניסיתיך בכמה נסיונות, ועמדת בכלן; עכשיו עמוד לי בנסיון זה, שלא יאמרו אין ממש בראשונים"
'את בנך' - "שני בנים יש לי"
'את יחידך' - "זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו"
'אשר אהבת' - "תרוייהו רחימנא להו"
'את יצחק'.

וכל כך למה? - כדי שלא תטרף דעתו עליו;
קדמו שטן לדרך, אמר לו (איוב ד,ב) הנסה דבר אליך תלאה [ועצר במלין מי יוכל] (וכי היה לאוהבך לנסותך בדבר שהיא תלאה אותך ומכרית את זרעך)? [פסוק ג] הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק (רצית והחייית לו כל באי העולם בדברים, ועתה הנה בא להלאותך ולבהלך) [פסוק ד]
כושל יקימון מליך [וברכים כרעות תאמץ] [פסוק ה] כי עתה תבא אליך ותלא [תגע אליך ותבהל]; אמר לו (תהלים כו,יא) [נ]אני בתומי אלך [פדני וחנני]; אמר לו: (איוב ד,ו) הלא יראתך כסלתך [תקותך ותם דרכך]. אמר לו: [פסוק ז] זכר נא מי הוא נקי אבד [ואיפה ישרים נכחדו]; כיון דחזא דלא קא שמיע ליה - אמר ליה: [שם, פסוק יב] ואלי דבר יגונב [ותקח אזני שמע מנח] כן שמעתי מאחורי הפרגוד: השה לעולה, ואין יצחק לעולה.
אמר לו: כך עונשו של בדאי: שאפילו אמר אמת - אין שומעין לו.

רבי לוי אמר: אחר דבריו של ישמעאל ליצחק: אמר לו ישמעאל ליצחק: אני גדול ממך במצות, שאתה מלת בן שמנת ימים ואני בן שלש עשרה שנה. אמר לו: ובאבר אחד אתה מגרה בי? אם אומר לי הקב"ה "זבח עצמך לפני" - אני זובח! מיד 'והאלהים נסה את אברהם'.

תנו רבנן: 'נביא שהדיח' (שמתנבא בשם הקב"ה לעבוד עבודת כוכבים) - בסקילה; רבי שמעון אומר: בחנק. מדיחי עיר הנדחת - בסקילה; רבי שמעון אומר: בחנק. נביא שהדיח בסקילה - מאי טעמא דרבנן? אתיא 'הדחה-הדחה' ממסית (כתיב הכא 'כי דבר סרה להדיחך' [דברים יג,ו] וכתיב במסית 'כי יקש להדיחך וגו' [דברים יג,א]): מה להלן בסקילה - אף כאן בסקילה. ורבי שמעון?

'מיתה' כתיבא ביה, וכל מיתה האמורה בתורה סתם - אינה אלא חנק (והן גזירה שוה לא גמר מרביה, דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו). מדיחי עיר הנדחת בסקילה - מאי טעמא דרבנן? גמרי 'הדחה-הדחה' או ממסית או מנביא שהדיח. ורבי שמעון? גמר 'הדחה-הדחה' מנביא (דבעיד הנדחת אגמריה רביה גזירה שוה מסיני לדון 'הדחה-הדחה'; ומסתברא דמנביא אגמריה הלכה למשה גזירה שוה זו, כדיהיב טעמא למלתיה). וליגמר ממסית?

דנין מסית רבים ממסית רבים, ואין דנין מסית רבים ממסית יחיד.

אדרבה: דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא. ורבי שמעון?

כיון שהדיח - אין לך הדיוט גדול מזה.

אמר רב חסדא:

(סנהדרין צ, א)

מחלוקת (דרבנן ורבי שמעון) בעוקר הגוף דעבודת כוכבים וקיום מקצת וביטול מקצת דעבודת כוכבים (בנביא בעוקר כל הגוף בעבודת כוכבים ואומר "נצטוית ברוח הקודש מפי הגבורה להתנבאות לעקור כל מצות עבודת כוכבים מן התורה" או לקיים מקצת ולבטל מקצת - בהאי הוא דקאמרי רבנן סקילה, משום דבהאי עניינא דכתיבא הדחה בנביא, דגמרי סקילה מיניה - בעבודה זרה הוא משתעי, דכתיב 'ובא האות והמופת וגו'; 'נלכה ונעבדה' [דברים יג,ג] היינו עקירת הגוף; ובטול מקצת - התם נמי כתיב בסיפא: 'יומת כי דבר סרה וגו'), דרחמנא אמר (דברים יג,ו) [והנביא הוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מבית עבדים להדיחך] מן הדרך (אשר צוה ה' אלקיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך) - אפילו מקצת הדרך (במשמע; ומיהו לא מישתעי קרא אלא בעבודה זרה, דדבר למד מעניינו); אבל עוקר הגוף דבשאר מצות - דברי הכל בחנק (דנפקא לן מקרא אחרינא האמור בפרשה אחרינא, דלא כתיב בה 'הדחה'; אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי' [דברים יח,כ] והיינו מה שלא שמע, וכתיב 'ומת הנביא ההוא' [בסוף הפסוק], וכל מיתה האמורה סתם - חנק הוא); וקיום מקצת וביטול מקצת דבשאר מצות - דברי הכל פטור (דהתם 'דבר' כתיב: דבר שלם - ולא חצי דבר). מתיב רב המנונא (דברים יג,ו) 'והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוה ה' אלקיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך' - זו מצות עשה (דמשמע לעשות, ולא משמע אזהרה); 'בה' - זו מצות לא תעשה (דגמרינן מ'אשר חטא בה': דבלא תעשה מיירי; אלמא דשאר מצות נמי הכא גבי הדחה כתיבי) - ואי סלקא דעתך בעבודת כוכבים, עשה בעבודת כוכבים היכי משכחת לה (דאי לא משתעי קרא אלא בעבודה זרה - מאי 'עשה' איכא)? תרגמה רב חסדא: (דברים יב,ג) ונתצתם [את מזבחכם ושבתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא].

רב המנונא אמר: מחלוקת בעוקר הגוף, בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות (דהאי 'ללכת בה' לא משמע ליה לרב המנונא א'ונתצתם') וקיום מקצת וביטול מקצת דעבודת כוכבים, דרחמנא אמר 'מן הדרך' - אפילו מקצת הדרך (ואעבודה זרה קאי), אבל קיום מקצת וביטול מקצת דבשאר מצות (דאכתי לא איתרבו שאר מצות בהאי עניינא, ד'ללכת בה' - כולה משמע) - דברי הכל

פ ט ו ר (ואפילו מחנק: דהתם דבר שלם כתיב, ולא אעוקר דברי תורה האי 'כי יזיד לדבר דבר' קאי, דהתם סקילה הוא, אלא אדברים בעלמא, כגון צדקיה בן כנענה) .

תנו רבנן: 'המתנבא לעקור דבר מן התורה - חייב; לקיים מקצת ולבטל מקצת: רבי שמעון פוטר; ובעבודת כוכבים, אפילו אומר היום עיבדוה ולמחר בטלוה' (כלומר היינו קיום מקצת וביטול מקצת) - דברי הכל חייב.

אביי סבר לה כרב חסדא (דאמר: בעבודה זרה הוא דפליגי, אבל בשאר מצות: עוקר הגוף הוא בחנק, וביטול מקצת פטור), ומתרץ לה כרב חסדא; רבא סבר לה כרב המנונא, ומתרץ לה כרב המנונא: אביי סבר לה כרב חסדא ומתרץ לה כרב חסדא: המתנבא לעקור דבר מן התורה - דברי הכל בחנק; לקיים מקצת ולבטל מקצת: רבי שמעון פוטר והוא הדין לרבנן (דגבי חנק - דבר שלם כתיב; ולרב חסדא, הא דנקט רבי שמעון - הא קא משמע לן: דרישא, דקתני סתמא 'חייב' - ואפילו לרבנן בחנק, דרבי שמעון הוא דקא מחייב חנק ולא סקילה, דשאר מצות בעניינא הדחה דסקילה לא כתיבי); ובעבודת כוכבים - אפילו אמר היום עיבדוה ולמחר בטלוה - חייב; מר כדאית ליה ומר כדאית ליה (לרבנן בסקילה לרבי שמעון בחנק); רבא סבר לה כרב המנונא, ומתרץ לה כרב המנונא: המתנבא לעקור דבר מן התורה - בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות - חייב; מר כדאית ליה ומר כדאית ליה; לקיים מקצת ולבטל מקצת בשאר מצות: רבי שמעון פוטר, והוא הדין לרבנן (ולרב המנונא הא דנקט ר' שמעון רבותא הוא כלומר ואפילו מחנק דרבי שמעון פטור וכ"ש מסקילה דמחייב ליה רבנן בעוקר את הכל); ובעבודת כוכבים - אפילו אומר "היום עיבדוה ולמחר בטלוה" - חייב, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה.

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: בכל, אם יאמר לך נביא (המוחזק): "עבור על דברי תורה" (הכל לפי תקנת השעה, כגון אליהו בהר הכרמל בשחוטאי חוץ) - שמע לו, חוץ מעבודת כוכבים, שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע - אל תשמע לו. **תניא:** רבי יוסי הגלילי אומר: הגיע תורה לסוף דעתה של עבודת כוכבים, לפיכך נתנה תורה ממשלה בה (כלומר: אפילו תראה אותו נביא מושל ועושה כרצונו, דכתיב (דברים יג, ב) 'ונתן אליך אות או מופת'): שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע - אל תשמע לו.

תניא: אמר רבי עקיבא: חס ושלום שהקדוש ב"ה מעמיד חמה לעוברי רצונו, אלא כגון חנניה בן עזור (הנביא): שמתחלתו נביא אמת, ולבסוף נביא שקר (והאי 'ונתן אליך אות' - בעודו נביא אמת יתן לך אות בנבואה אחרת, ולבסוף - כשיחזור להרשיע - יאמר לעבוד עבודת כוכבים, "וסמוך עלי שהרי מוחזק אני על ידי אות ומופת שנתתי לך כבר").

וזוממי בת כהן:
מנהני מילי?

אמר רב אחא בריה דרב איקא: דתניא: רבי יוסי אומר: מה תלמוד לומר (דברים יט, יט) **ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו** [ובערת הרע מקרבן] (לכתוב 'כאשר זמם לעשות' ולישתוק)? - לפי שכל המזוממין שבתורה, זוממיהן ובוועליהן כיוצא בהן; בת כהן - היא בשריפה ואין בועלה בשריפה; זוממין - איני יודע אם לו הוקשו (לבוועל: שהיו מחייבין אותו חנק) אם לה הוקשו (שמחייבין אותה שריפה); כשהוא אומר 'לעשות לאחיו' - לאחיו ולא לאחותו (כל היכא דבעדותן מחייבין איש ואשה, ודינן חלוק כי הכא - לו הוקשו).

הדרן עלך אלו הן הנחנקין